**IQRO JURNALI / 2023**
GUVOHNOMA № 060680
E-ISSN : 2181-4341

VOL–2 ISSUE–1
https://wordlyknowledge.uz/
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

# FRANSUZ VA O‘ZBEK TILLARIDA MURAKKAB GAPLARDA ZAMON QO‘LLANILISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

**Zinatullina A.X.**
Farg‘ona davlat universiteti fransuz tili o‘qituvchisi
Tel: +99890 407 69 48
Email: asia_22@list.ru

**Annotatsiya:** Ushbu maqola o‘zbek tili ona tili bo‘lgan fransuz tilini o‘rganayotgan talabalarga murakkab gaplarda fransuz tilidagi zamonlardan to‘g‘ri foydalanishim konini beradi, shuningdek, o‘zbek tilidan fransuz tiliga murakkab jumlalarni to‘g‘ri tarjima qilishga yordam beradi.Fransuz tilida bosh gapning fe’li o‘tgan zamonda bo‘lsa, ergash gapning zamoni o‘zgaradi. Bu talabalar eng ko'p duch keladigan qiyinchilik. “Zamonlar ketma-ketligi” atamasi ergash gapdagi fe’l so‘z birikmasi bilan unga hamroh bo‘lgan bosh gapdagi fe’l so‘z birikmasi o‘rtasidagi zamonlar kelishuvini bildiradi.

**Kalit so‘zlar:** murakkab gaplar, bosh gap, ergash gap, fe’l, vaqt, "plan du présent", "plan du passé"

Fransuz tilidan tarjima qilishning qiyinligi shundaki, murakkab gaplarda bosh gap o‘tgan zamonda bo‘lsa, ergash gapning vaqti ham o‘zgaradi.

“Tobe bo‘lakning harakati bosh gapning harakati bilan bir vaqtda bo‘lishi mumkin, u ikki holatda undan oldin yoki keyin kelishi mumkin: hozirgi zamon holatida (bosh gapning fe’li hozirgi zamonda), fransuz tili grammatikasida "plan du présent" va o'tgan zamon holatida (asosiy gapning fe'li o'tgan zamonda) "plan du passé" deb ataladi.[1,510]

O‘zbek tilidagi ergash gaplarning zamoni bu ergash gaplari fodalagan zamonga mos keladi.Kelajakdagiish-harakat kelasi zamondagi ergash gap bilan ifodalanadi. Harakatning o‘tgan zamoni o‘tgan zamon bilan ifodalanadi.

O‘zbek tilida bosh gap o‘tgan zamonda bo‘lsa, bosh gap bilan ergash gaplarning zamoni o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘zgarmaydi.

Masalan:

Bosh gap hozirgi zamonda

Akram maktabga borishini aytyapti – Kelasi zamon

Akram maktabga etganini aytyapti –Hozirgi zamon

Akram maktabga borganini aytyapti -O'tgan zamon

Masalan:

Bosh gap o‘tgan zamonda

Akram maktabga borishini aytdi – kelasi zamon

Akram maktabga ketganini aytdi– hozirgi zamon

Akram maktabga borishini aytdi–o‘tgan zamon

Ko‘rib turganimizdek, bosh gap hozirgi yoki o‘tgan zamonda bo‘lishidan qat’I nazar, ergash gapdagi fe’lning zamoni o‘zgarmaydi.

Keling, fransuz tilidagi zamonlarning qo‘shma gaplarda ishlatilishining ushbu xususiyatlarini batafsil ko'rib chiqaylik.Biz asosiy gap hozirgi zamonda bo'lgan jumlalardan boshlaymiz.

Fransuz tilida bosh gapi hozirgi zamonda bo‘lgan ergash gaplardagi zamon bu gaplar ifodalagan zamonga mos keladi. [2,115]

Masalan:

Akram dit qu'il va .

Kelasi zamon oddiy kelasi, yaqinkelasi, o‘tgan kelasi zamon shakllari bilan ifodalanadi.Kelajakdagi ish-harakatni ifodalash uchun futur simple, future immediate ishlatiladi.

Masalan:

Il dit qu'il ira (futur simple) au cinéma. Il dit qu'il va aller (futurimmédiat) au cinéma.

O‘tgan zamon tugallangan o‘tgan zamon (passé composé), o‘tgan davomiy zamon (imparfait), o‘tgan oddiy/noaniq zamon (passé simple) va boshqalar bilan ifodalanadi.

Masalan:

Michel raconte ou il a passé ses vacances.

Elle dit (présent) quand elle était (imparfait) petite elle aimait (imparfait) chanter.

Boshqa holatda, o'tgan zamonda bosh gapning fe'l-predikatidan foydalanishni hisobga olgan holda (shakllardan biri imparfait / passé simple / passé composé), tobe bo'lakda, agar zarur bo'lsa, harakatning bir vaqtdaligi/simultanéité/ifodalash uchun, “imparfait” zamon shakli qo‘llaniladi.[3, 260]

Aslida, hozirgi zamonni ifodalash uchun o‘tgan davomiy zamon qo‘llaniladi.

Masalan:

Ferouza pensait (imparfait) qu'Akram travaillait (imparfait) lentement.

Harakatning ustuvorligini (antériorité) ifodalash zarur bo'lsa, plus-que-parfait fe'l zamon shakli ishlatiladi.

Masalan:

Ferouza a pensé (passé composé) qu'Akrama avait travaillé (plus-que-parfait) lentement la veille.

Agar harakat ketma-ketligini (postériorité) ifodalash zarur bo'lsa, futur-dans-le-passé og'zaki zamon shakli ishlatiladi (o'tmish bilan bog'liq kelajak). [4,245]

Masalan:

Aline pensa qu' Ivonne travaillerait lentement.

Ushbu maqola ustida ish olib borar ekanmiz, o‘zbek va fransuz tillaridagi ergash gaplarni qiyoslagan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bu ikki tildagi ergash gapning turlari bir xil bo‘lsa-da, ham fransuz, ham o‘zbek tilidagi qo‘shma gaplarda zamon qo‘llanishida farq bor.

## Adabiyotlar :

1. I. N.Popova. G.A. Kazakova. G.M. Kovaltchouk. Manuel de français.24 издание, Nestor academic publisher. Москва.2003год. [1,510]

2. L.E.Mallina, L.P. Andreytchikova, U. Turniyozov. Grammaire française.Укитувчи нашриёти. Тошкент. 1978 йил. [2,115], [3, 260]

3. И.Н. Попова. Грамматика французкого языка. 12 издание, Nestor academic publisher. Москва.2003год. [4,245]

4. Ахмаджонов Н. Analysis of poetonyms used in poetry // International Scientific Journal ISJ Theoretical & Applied Science Philadelphia, USA issue 12, volume 104 published December 30, 2021 P. 509-512 Impact Factor: Philadelphia, USA ISRA (India) = 6.317 ISI (Dubai, UAE) = 1.582 GIF (Australia) = 0.564 JIF = 1.500 SIS (USA)= 0.912РИНЦ (Russia) = 3.939 ESJI (KZ) = 9.035 SJIF (Morocco) = 7.184 ICV (Poland) = 6.630 PIF (India) = 1.940 IBI (India) = 4.260OAJI (USA) = 0.350

5. Ахмаджонов Н. Analysis of poetonyms in prose works// International interdisciplinary research journal (giirj) Volume 10, Issue 2, February, 2022 ISSN: 2347-6915 SJIF Impact Factor: 7.472 P. 487-490

3. Ахмаджонов Н., Шукуров Р. Precedent names in the artistic text as allusive names //academicia, An International Multidisciplinary Research Journal ( Double Blind Refereed & Peer Revi ewed Journal) ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 8 August 2021 Impact Factor: SJIF 2021 = 7.492. P. 46-52

6. Н Ахмаджонов, А Рўзиматова. Фразеологизмлар немис халқи миллий маданиятининг кўзгусидир. o'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. УДК:40/42/48. IISS: 2181-3302.SJIF:4.621 2022. 08.20. 10-Son. Б.104-109

7. Axmadjonov Nurbek, Xabibullayeva D. Classification and linguocultrological characteristics of precedent units. fars international journal of education, social science humanities. issn: 2945-4492. 10(12); 2022; Impact Factor: SJIF 2022 6.786. P. 777-780

8. Шукуров Раҳматилло филология фанлари номзоди, доцент, Ахмаджонов Нурбек ф.ф.б.ф.д (PhD) Бадиий матнларда прецедент номларнинг метафорик аҳамияти ҳақида. ijodkor o‘qituvchi jurnali. 5 yanvar / 2023 yil / 25 – son. issn: 2181-2330. impact factor: sjif:4.833. 2022. b.155-159

9. Шукуров Раҳматилло филология фанлари номзоди, доцент, Ахмаджонов Нурбек ф.ф.б.ф.д (PhD). Прецедент бирликларнинг тадқиқи ва таснифи. O‘zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. iiss: 2181-3302.sjif:4.621. 14-son. 20.12.2022. b.1235-1237
10. Nurbek Akhmadjonov, Gulzoda Dadamirzayeva Signs of a precedent name (example of the name “Berliner Mauer”). "Science and Education" Scientific Journal / Impact Factor 3.848 (SJIF) January 2023 / Volume 4 Issue 1. Б.1178-1183
11. Шукуров Раҳматилло филология фанлари номзоди, доцент, Ахмаджонов Нурбек ф.ф.б.ф.д (PhD). Жаҳон ва ўзбек тилшунослигида прецедент номларни тадқиқи. o‘zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali. iiss: 2181-3302.sjif:4.621. 15-son. 20.01.2023. b.233-239
12. Axmadjonov Nurbek, Islomjonova Jasmina. badiiy matnda allyuziv antroponimlarning xususiyatlari journal of advanced research and stability volume: 03 issue: 01 | jan - 2023 issn: 2181-2608